

Staré řecké báje a pověsti

Eduard Petiška

online

PROMÉTHEUS	POTOPA	FAETHÓN	ORFEUS
Založení Théb	PENTHEUS	MIDAS	TANTALOS
NIOBA	PELOPS	O ZLATÉM ROUNU	IÁSÓN A MÉDEA
HÉRAKLES	PERSEUS	DAIDALOS A IKAROS	THÉSEUS
SISYFOS	BELLEROFONTES	MELEAGROS	OIDIPUS A ANTIGONA
FILEMON A BAUCIS	ERÓS A PSÝCHÉ	GÝGES A PRSTEN	TROJSKÁ VÁLKA
ORESTES	ODYSSEOVY CESTY	POSLEDNÍ PŘÍBĚH BEZ KONCE	Staré řecké báje a pověsti (komplet)

Staré řecké báje a pověsti v PDF - stiskněte tlačítko **TISK do PDF** na horní liště.

Mohlo by vás zajímat:

Biblické příběhy

Ivan Olbracht

STARÝ ZÁKON pro mládež

ODYSSEOVY CESTY

Když Tróju sežehly plameny a ležela v rozvalinách, vyplul od trojských břehů se svými dvanácti lodmi i Odysseus, ithacký král. Toužil spatřit co nejdříve kouř rodné Ithaky, ale osud mu připravil nejpodivuhodnější plavbu, jakou kdy nějaký plavec zažil.

Co byly platné veslařům silné paže? Vítr byl silnější a zahnal lodě k cizímu břehu, k městu Kikonů Ismaru. Řekové vystoupili na břeh a v boji se zmocnili města. Kořist byla bohatá. Marně Odysseus radil, aby se ihned vydali na další cestu. Jeho druhové ho nechtěli poslechnout. Načali měchy s vínem, rozdělali ohně a opékali maso. Zatím Kikoni přivolali z vnitra země na pomoc své sousedy. Přišlo jich tolik, kolik je zjara na větvích mladého listí, a za ranního šera přepadli Řeky zmožené jídlem a pitím. V krutém boji padlo po šesti Řecích z každé lodi a ostatní zachránil jen útěk. Chvatně nasedali do lodí a co nejrychleji vyrazili na moře.

Nepluli dlouho a obloha i moře ztemněly a zlá bouře se s hukotem přihnala po vlnách. Zběsilá vichřice potrhala plachtoví. Řekové se opřeli do vesel a jen s velikou námahou dorazili k pevnině a zakotvili. Dva dny a dvě noci se zdrželi na pobřeží. Odpočinuli si, dali do pořádku plachty a vztyčili stožáry. Vypluli znovu v naději, že se přiblíží domovu, ale divoký vítr je opět zanesl k neznámu břehu. Vystoupili na souš, nabrali čerstvé pitné vody a Odysseus vyslal tři plavce na výzvědy, jací lidé tu žijí. Plavci se dlouho nevraceli, a proto se za nimi vydal sám. Obával se, že se jeho druhům přihodilo něco zlého. Brzy však poznal, proč se nevracejí.

Pevnina, u které řecké lodě zakotvily, byla zemí Lotofagů. Lotofagové každého cizince vlídně přijali a nabídli mu svůj pokrm, sladký plod lotosu. Kdo okusil tohoto skvělého jídla, nechtěl se vrátit a do smrti si přál žít v zemi Lotofagů. Ubozí plavci, vyslaní Odysseem, okusili plodu lotosu a bránili se návratu. Musili je odvést násilím a spoutané položit na dno lodě. Pouta jim sňali teprve tehdy, když země Lotafagů zmizela z dohledu.

Za několik dní klidné plavby připluly Odysseovy lodě k malému ostrovu. Na travnatých stráních se proháněla stáda divokých koz a vybízela řecké plavce k lovu. Za chvíli sestupovali Řekové ze strání s tučnými úlovky. Na pobřeží zaplanuly ohně a vzduchem se nesla příjemná vůně pečeného masa. Večeři zapíjeli starým vínem, ukořistěným u Kikonů.

Odysseus zvědavě pozoroval nedaleký pruh neznámé pevniny ležící proti ostrovu, na němž se vylodili. Nevěděl, že je to země Kyklopů, obrů, kteří neořou a nesejí, a přece mají všeho hojnost.

Ráno, sotva noc ustoupila před růžovými prsty Jitřenky, zamířil Odysseus s jednou lodí k protějšímu břehu. Ostatní lodě zanechal ukryté v dobrém přístavu. Čím víc se Odysseova loď blížila k neznámé zemi, tím větší byl jeho údiv. Ačkoliv země nebyla obdělávána, zrála na pláních nádherná úroda obilí a na svazích se divoce pnula réva kolem křovin a mezi listy se modraly šťavnaté hrozny vína. Odysseus poručil plavcům, aby zakotvili v bezpečném zálivu, a sám s dvanácti nejjudatnějšími hrdiny se vydal na břeh. Razili si cestu bujným rostlinstvem, mezi stromy, jejichž větve obtěžkané ovocem se skláněly až k zemi, a hledali stopy živých bytostí. Konečně stanuli na úpatí skalnaté hory před černým otvorem jeskyně zpola zarostlé vavřínem. Okolo sluje byla navršena hradba z hrubých, nepřitesaných balvanů,

ze které trčely kmeny jedlí a dubů, zaražené mezi kameny a do hlíny obří silou. Za hradbou bečelo a mečelo ohromné stádo jehňat a kůzlat.

Řekové prošli hradbou a vstoupili do sluje. Na lískách velikých jako prámy ležely bochníky sýra a na zemi stály nádoby s mlékem i prázdné džbery připravené pro dojení. I sýry i nádoby byly tak obrovské, že Řekové začali Odyssea přemlouvat k návratu na loď. Odysseus jim radil, aby aspoň vyčkali příchodu obra. Byl by rád věděl, jaké pohostinství jim poskytne. Zdržel své druhy v jeskyni do večera.

Za soumraku se ozvaly venku těžké dunivé kroky, až se sypal písek ze stropu jeskyně. Dovnitř vkročil obr Polyfém s ohromným nákladem suchého dříví na zádech. Před sebou hnal z pastvy ovce a kozy. Dříví shodil na zem, ke vchodu do sluje přisunul obrovský balvan a rozdělal oheň. Z velké hromady dříví vyšlehly vysoko plameny a ozářily obrův obličej. Řekové si všimli, že má jen jedno oko uprostřed čela. Obrovo jediné oko hledělo upřeně na Řeky.

„Kdo jste, cizinci?“, zeptal se Polyfém drsným hlasem, „co tu hledáte?“

„Jsme Řekové,“ vystoupil z hloučku srdnatě Odysseus, „plavíme se domů od města Tróje, kterého jsme dobyli, a prosíme tě o pohostinství. Víš stejně dobře jako my, že bohové přikazují chovat se k hostům s úctou.“

Polyfém se rozesmál, až ozvěnou zaburácely všechny kouty jeskyně:

„Bohové! Přikazují! Nestarám se o tvé bohy. My Kyklopy jsme silnější než bohové a já jsem z Kyklopů nejsilnější. Děláme jen to, co chceme, rozumíš? A kde jste přistáli s lodí, mluv!“,

Lstivý Odysseus poznal, že bude lépe, nedoví-li se zpupný Polyfém, kde zakotvili loď. Proto řekl: „Nemáme lodi. Poseidon, vládce moře, mrští našl lodí o skalisko. Zachránil jsem se jen já s dvanácti muži. Ostatní našli ve vlnách smrt.“

Obr na to neodpověděl, jen vztáhl ruku do houfce Řeků a vytáhl z něho dva muže. Připravil si z nich večeři, zapil kozím mlékem a uložil se mezi své ovce ke spánku.

Řekové hrůzou strnuli. Strašlivá hostina jim nedala usnout. Vzály horoucně vládce bohů Dia a prosili ho o pomoc. Odysseus uvažoval, nemá-li spícího obra probodnout mečem. Kdyby však lidojeda probodl, byli by odsouzeni k smrti. I kdyby se všichni opřeli do balvanu, jímž Polyfém zatarasil vchod do sluje, nebyli by jej odvalili.

Ráno Kyklop rozžehl oheň a podojil kozy a ovce. Pak opět uchopil dva Řeky a připravil si z nich snídani. Najedl se, odsunul balvan lehce jako křemínek, vypustil z jeskyně ovce a kozy a sluj za sebou pečlivě balvanem zavřel, aby mu nikdo z Řeků neunikl.

Smutně seděli Řekové v temné sluji ozářené jen pohasínajícím ohněm. S úzkostí čekali na okamžik, kdy se obr vrátí. Chytrý Odysseus nepřestal ani na chvíli přemýšlet, jak by se se svými přáteli dostal na svobodu. Nápad za nápadem mu putoval hlavou, ale všechny zavrhoval, žádný se mu nezdál dost bezpečný. Jak prohledával jeskyni, zda by nemohli uniknout jinudy, našel při skalní stěně obrův kyj. Podobal se stožáru z dvacetiveslové nákladní lodi. Při pohledu na kyj napadla Odyssea lest. Usekl z kyje kus dřeva, přizval přátele, aby mu pomohli dřevo ohladit a zahrotit, a hrot opálili ve žhavém uhlí. Potom vysvětlil přátelům svůj plán. Řekové losovali a vybrali losem čtyři muže, kteří budou Odysseovi v jeho díle pomáhat. Dřevo před obrem dobře schovali.

Navečer se Kyklop Polyfém vrátil se stádem do jeskyně a zavalil otvor balvanem. Usedl, podojil kozy a ovce, vybral z prořídleho houfce Řeků dvě nové oběti. Najedl se a chystal se ulehout ke spánku. Tu

k němu přistoupil Odysseus s korbelem plným silného kikonského vína z měchu, který Řekové přinesli s sebou.

„Napij se, Kyklope,“ řekl Odysseus, „pij, snad pohár dobrého vína obměkčí tvé ukrutné srdce.“

Polyfémos vyprázdnil pohár naráz a víno mu zachutnalo.

„Nalij mi ještě,“ vybídl Odyssea.

Odysseus mu nalil a obr si liboval:

„Takové víno jsem ještě nepil. Bohové nemohou pít lepší. Nejsem nevděčník, pověz mi své jméno, chci ti také udělat radost a podarovat tě.“

Odysseus nalil obrovi potřetí a lživě řekl:

„Prozradím ti své jméno, ale nezapomeň na dar, který jsi mi slíbil. Jmenuji se Nikdo, Nikdo mi říkají lidé, má rodina i přátelé.“

Obr odpověděl ztěžka, víno mu ovládlo jazyk:

„Poslouchej dobře, líbíš se mi. Tebe, Nikdo, sním až naposled po všech ostatních. To bude můj dárek pro tebe.“ Dořekl a svalil se na zem zmožený pitím. Tehdy Odysseus podle úmluvy uchopil se svými druhy zaostřené dřevo a vnořil je do řeřavého popela. Doutnající trám vrazili Řekové vši silou do jediného obrova oka. Obr se probudil a zařval, až se zachvěla jeskyně i celá hora. Řekové od něho s děsem prchli. Polyfémos vytrhl prudce dřevo z oka jako třísku a tápal kolem sebe zuřivě rukama. Byl slepý, a proto se před ním Řekové mohli skrýt za výstupky skal. Obr drtil v prstech jen kameny a hlínu.

Polyfémův křik a bědování zaslechli ostatní Kykloповé. Vyběhli ze svých slují v okolních kopcích,

přibíhali k jeskyni a ptali se, co se mu stalo a proč je v noci budí. Vraždí ho snad někdo?

Polyfémos bez sebe bolestí jen opakoval:

„Kdo mě vraždí? Ach, Nikdo, přátelé, Nikdo!“

Kyklopové potřásali hlavami a volali:

„Nikdo? Tak proč naříkáš? Seslal na tebe Zeus nemoc? Pomodli se k Poseidonovi, ke svému otci, ať ti v nemoci pomůže.“

A Kyklopové se rozešli do svých domovů.

Ráno pootevřel sténající obr jeskyni, aby mohly ovce a kozy na pastvu. Posadil se u vchodu a každému zvířeti pečlivě ohmatával hřbet, nesedí-li na něm některý z Řeků.

Lstivý Odysseus však svazoval proutím k sobě vždy tři berany a pod prostředního berana z trojice uvazoval jednoho po druhém své zbylé druhy. Sám se zachytil vlny na bříše největšího berana a dal se jím vynést ze sluje. Obr ohmatával jen hřbety zvířat, a tak mu Řekové šťastně unikli.

Venku odvázel Odysseus své druhy a všichni běželi co nejrychleji k lodi kotvící v zálivu. S radostí přivítala posádka lodi Odyssea a jeho druhy. Radost zmenšoval jen zármutek nad přáteli, kteří se z obrovky jeskyně už nevrátili. Šest hrdinů zahubil Polyfémos. Ale na truchlení nezbyval čas. Odysseus přikázal zahnat na loď Kyklopy ovce, kolik se jich tam vešlo, a rychle odplout od břehu.

Na širém moři se obrátil Odysseus čelem k pobřeží obrů a zvolal:

„Polyféme, slyšíš mě? Stihla tě spravedlivá odplata za tvé bezbožné skutky! Neváhal jsi vztáhnout zločinnou ruku na hosty. Proto tě ztrestal Zeus a všichni bohové!“

Obr uslyšel Odysseovo volání a zuřivě se vyřítil z jeskyně. Utrhl vrchol veliké hory a vrhl jej ve směru, odkud přicházel hlas. Skalisko dopadlo těsně před Odysseovu loď. Nechybělo mnoho a bylo by ji roztříštilo. Moře se rozvířilo, zvedla se mocná vlna a hnala loď ke kyklopskému pobřeží. Jen stěží odvrátili veslaři loď od břehu.

Když se vzdálili od pevniny dvakrát tolik co prve, vykřikl Odysseus znovu: „Až se tě, Kyklope, někdo zeptá, kdo tě oslepil, řekni mu, že tě připravil o zrak Odysseus z ostrova Ithaky!“,

„Běda mi,“ zanaříkal obr, „splňuje se stará věštba. Kdysi mi bylo prorokováno, že mne oslepi Odysseus. Myslil jsem, že to bude muž veliký a silný jako já a že se mnou bude zápasit. A teď přijde takový maličký člověk a lstí mne připraví o zrak. Ale počkej, Odyssee, vyprosím ti u svého otce Poseidona, aby ses vrátil domů hodně pozdě a sám, bídný, bez přátel a na cizí lodi!“,

Po těch slovech mrštil za lodí novou, ještě větší skálou a málem přelomil kormidlo. Řekové se opřeli do vesel a přemohli mohutnou vlnu. Unikli obrovi i podruhé a brzy se shledali s přáteli na lodích kotvících u ostrova divokých koz. Rozdělili kořist a Odysseus obětoval Diovi berana, pod jehož břichem vyvázl z Kyklopy sluje. Zeus však oběť nepřijal. Poseidon vyslyšel prosby svého syna Polyféma a přimluvil se u Dia. Zeus připravoval Odysseovi a jeho plavcům nová trápení.

Druhého dne za svítání usedli Řekové k veslům a zamířili tam, kde v dálce ležela rodná Ithaka. Několik dní se plavili nesmírným mořem a žádná bouře je nehnala zpět. Tak připluli k ostrovu obehnanému kovovou hradbou. Větší štěstí nemohlo Odyssea potkat. Na ostrově žil král Aiolos, vládce větrů. Dobrý král přijal vlídně Odyssea a jeho Řeky v nádherném paláci, vyptával se na trojskou válku a na

Odyseovu cestu do vlasti. Všechny bohatě hostil po celý měsíc.

Když měsíc uplynul, požádal Odysseus Aiola, aby ho propustil. Aiolos sám dohlédl na přípravy k odjezdu a připravil Odysseovi neobyčejný dar. Uzavřel do velikého měchu z volské kůže všechny nepříznivé a divoké větry a měch pevně zavázal stříbrnou tkanicí. Měch dal Odysseovi s sebou a poručil lehkému příznivému větru, aby se opřel do plachet a hnal řecké lodě k břehům Ithaky.

Devět dní a devět nocí napínal příčinlivý vítr plachty Odysseových lodí a desátého dne té nádherné plavby uzřeli Řekové Ithaku. Pobřeží ostrova bylo tak blízko, že mohli rozeznat pastýře u ohňů. Tehdy se Odysseus neubráníl spánku. Po celou cestu řídil loď a nezamhouřil oka, ale nyní před cílem cesty usnul.

„Podívejme,“ povídali si plavci. „Odysseus usnul. Konečně se přesvědčíme, jaké dary si veze v měchu od krále Aiola. Ani se nám nepochlubil, nechce se asi s námi o zlato a stříbro rozdělit.“ Plavci se chopili měchu a rozvázali stříbrnou tkanici. S kvílením a fičením vyrazily divoké vichry z měchu a vláčely Odysseovy lodě bouří a vlnobitím na daleké moře, pryč od břehů domova. Odysseus se probudil a poznal, co se stalo. Zoufalstvím div se nevrhl do rozbouřených vln. Vichry a bouře přihnaly loď opět k Aiolovu ostrovu.

Odysseus se ihned vydal do paláce, kde král větrů hodoval s manželkou a dětmi. Aiolos se nemálo podivil Odyseovu návratu, a když se dověděl důvod, s hněvem povstal od stolu a zvolal:

„Opusť palác a odpluj od ostrova! Jistě jsi upadl v nemilost bohů. Takového člověka nemohu přijmout pod ochranu.“

Smutně se vrátil Odysseus na pobřeží ke svým přátelům. Už nemohli spoléhat na příznivý vítr. Přídě lodí si těžce razily cestu vlnami a veslařům se leskla čela potem.

Od Aiolova ostrova dorazili znavení plavci ke skalnaté neznámé pevnině. Našli pro lodě dobrý přístav, jen Odysseus přivázal svou loď ke skalisku před přístavem a vyšplhal se po balvanech na výšinu, aby se rozhlédl. Ležela před ním pláň bez lidí a bez zvířat. V dálce stoupal k obloze kouř, snad se za obzorem rozkládalo nějaké město. Odysseus sestoupil k přístavu a vyslal do vnitrozemí tři Řeky na výzvědy. Řekové přešli planinu, prosekali si cestu hlubokým lesem a stanuli před městem s vysokými domy. První člověk, s nímž se setkali, byla dívka nabírající u studny vodu. Nepodobala se lidským dívkám, byla obrovská jako věž, ale ochotně a přívětivě vysvětlovala Řekům všechno, co chtěli vědět. Dověděli se, že zakotvili u země Laistrygonů a město že se jmenuje Telepylos. Otec dívky je tu prý králem. Dívka je dovedla do královského paláce a Řekové ustrnuli. Stáli před královnou velikou jako hora. Jakmile je spatřila, začala volat svého muže. Její hlas hřměl, jako když se utrhne na horském úbočí skála a valí se do údolí a strhává cestou balvany, keře a stromy. Nestvůrně veliký král Laistrygonů přispěchal, popadl jednoho Řeka a dal si ho připravit k jídlu. Druzí dva plavci prchli a dostali se s neblahou zprávou šťastně ke svým druhům.

Obří král vyhlásil poplach. Na planinu se vyrojili obrovití Laistrygoni a seběhli se na mořský břeh. Lámali ze skal kameny, vrhali je na lodě a rozbíjeli je. Stožáry praskaly, prolomenými prkny se drala

do vnitřku lodí voda a plavidla klesala ke dnu i s Řeky. Žádná z lodí kotvících v přístavu neunikla. Zachránil se jen Odysseus s hrstkou plavců. Přetl v poslední chvíli lano poutající jeho loď ke skalisku a chvatně opustil nepřátelskou pevninu.

S jedinou lodí se zbylími přáteli brázdil Odysseus moře a vzpomínal na mrtvé druhy, které už nikdy nespátří. K smrti znaveni usilovným veslováním a vyčerpání přestálými hrůzami, vstoupili Řekové na břeh jakéhosi ostrova, padli na zem a leželi tak dva dny a dvě noci. Třetího jitra, sotva Jitřenka začala rozčesávat zlaté vlasy nového dne, vzal Odysseus meč a oštěp a pustil se do nitra ostrova. Objevil cestu a zahlédl i stužku dýmu nad korunami stromů. Na zpáteční cestě vběhl Odysseovi do cesty statný jelen. Odysseus ho zabil oštěpem a vrátil se s úlovkem k hladovým plavcům. Najedli se pečeného masa a odpočinek a pokrm jim vrátily sílu. Po jídle rozdělil Odysseus Řeky na dva stejné oddíly. První vedl Odysseus, druhý vedl kormidelník Eurylochos. Potom losovali, který oddíl se má vydat do vnitrozemí. Los připadl na Eurylocha a jeho skupinu. Truchlivě vykročil se svým oddílem do lesa. Řekové měli na mysli všechno, co zažili u Laistrygonů i Kyklopů, a postupovali jen zvolna a opatrně.

V lesním úvalu našli krásný výstavný dům. Kolem domu obcházeli horští vlci a lvi, ale nesápali se na příchozí. Lísali se k plavcům, jako se lísají psi k navracejícímu se pánu. Z domu zazníval sladký zpěv. Líbezný zpívající hlas patřil kouzelnici Kirké, která v domě bydlila. Sama otevřela Řekům bránu domu a zvala je s úsměvem dovnitř. Řekové neodolali a vešli. Jen kormidelník Eurylochos neznámé ženě nedůvěřoval a zůstal raději venku před domem.

Kirké zavedla lodníky do skvělého sálu, posadila je do pohodlných křesel a připravila jim lahodné jídlo z medu, sýra, mouky a silného vína. Do pokrmu přilila kouzelnou šťávu. Řekové s chutí pojedli a náhle začali měnit podobu. Kůže jim porostla štětinami, hlava se protáhla v prasečí rypák a s chrochtáním se spouštěli na všechny čtyři. Kouzelnice je prutem vyhnala ze sálu do prasečích chlívků a předhodila jim žaludy a bukvice.

Eurylochos se nedočkal svých druhů, a proto se vypravil zpátky k lodi a podal Odysseovi zprávu o tom, co zažil a viděl.

„Odplujme, dokud ještě můžeme,“ radil Odysseovi Eurylochos, „bozi vědí, jaké nebezpečí tu na nás číhá.“

„Nemůžeme odplout a opustit své přátele,“ řekl Odysseus. Dal si popsat cestu, ozbrojil se a vydal se hledat ztracené plavce.

Cestou potkal urostlého mladíka a poznal v něm boha Herma. Hermes stiskl Odysseovi pravici a oslovil ho:

„Kam běžíš? Myslíš, že bez pomoci bohů pomůžeš svým druhům, které Kirké začarovala do podoby vepřů? Chci ti pomoci.“ Hermes se sehnul a vyhrábl z hlíny bylinu s bílým květem a černým kořenem. „Tato bylina,“ řekl, „se jmenuje Moly a s ní odoláš všem kouzlům. Vezmi si ji. Až se tě Kirké dotkne kouzelným proutkem, vytrhni meč a vrhni se na ni, jako bys ji chtěl zabít. Lehko na ní vymůžeš přísahu, že ti neublíží. Nic zlého ti už nebude hrozit a opět se shledáš se svými druhy.“

Hermes promluvil a zmizel. Odysseus kráčel zamyšleně k domu kouzelnice.

Kirké ho uvítala v bráně, vlídně ho zvala dál a s úsměvem mu podala kouzelný nápoj. Nemohla se ani dočkat, až vyprázdní zlatou číši. Jakmile Odysseus dopil, šlehla ho prutem a zvolala:

„Běž si do prasečího chlívku ke svým přátelům!“,

Ale Odyssea se kouzla nedotkla. Chránila ho bylina Moly. Vytasil meč a hnal se na kouzelnici, jako by ji chtěl probodnout. Užaslá a zděšená Kirké padla na zem a objala Odysseovi kolena.

„Běda,“ křičela, „nejsi ty Odysseus, kterého mi předpověděla věštba? Jsi-li Odysseus, zastrč meč a budme přáteli.“

„Přísahej,“ řekl Odysseus s pozvednutým mečem, „přísahej, že mi nebudeš škodit.“

Kirké mu přísahala. Pak teprve uložil meč a přijal její pohostinství. Služebné nymfy se daly do přípravy hostiny. Jedna prostírala a přehazovala nachové pokrývky přes křesla, druhá mísila ve stříbrném měsidle medově sladké víno s vodou, jiná chystala Odysseovi lázeň. Když se Odysseus vykoupal a oblékl nový šat, který mu Kirké darovala, usedl s ní za stůl pokrytý pokrmy. Nejedl však a smutně se díval před sebe.

„Proč odmítáš jídlo?“ zeptala se ho Kirké. „Uvykl jsi snad lepším lahůdkám, než ti předkládám?“

„Jak mohu jíst a radovat se, když mí druhové strádají,“ odpověděl Odysseus. „Zbav je kouzla a zbavíš i

mne smutku.“

Kirké Odysseovu prosbu neodmítla. Vyšla na dvůr, otevřela chlívky a vyhnala z nich vepře. Každého z nich potřela kouzelnou šťávou a hned z nich padaly štětiny, těla se jim napřimovala a místo vepřů stáli kolem Kirké statní Řekové. Běželi k Odysseovi a dojatě děkovali za své zachránění. Kirké vyzvala Odyssea, aby přivedl i ostatní lodníky.

Plavci vyvlekli koráb na souš a všichni se sešli u Kirké. Kouzelnice a nymfy se staraly o jejich pohodlí a mýsy a měsidla se plnily po celý rok. Čas rychle míjel při hostinách a zábavách. Po roce požádal Odysseus Kirké, aby jej a řecké hrdiny propustila.

„Nechci tě držet u sebe proti tvé vůli,“ řekla kouzelnice. „Chceš-li se však vyhnout dlouhému bloudění na cestě domů, musíš sestoupit do podsvětí. Tam se zeptej na věštbu stínu slepého věštce Teiresia.“

Odysseus se zarmoutil nad novou nebezpečnou cestou. Kirké to zpozorovala a utěšovala ho: „Nedělej si starosti, Odyssee, jen postav stožár a napni plachty. Vítr se už postará, abys tam doplul. Až přepluješ oceán, spatříš nízké pobřeží s hájem vrb a štíhlých černých topolů. To je háj bohyně Persefony a vchod do podsvětí. Sam bez průvodců odejdi na osamělé místo, vyhrabej jamku a obětuj mrtvým černého berana a černou ovci. Stíny zemřelých přiláká vůně obětní krve a budou se chtít napít. Ty jim v tom braň mečem a nedovol, aby se přiblížily, dokud se nezeptáš Teiresia na věštbu. Věštba ti poradí, jak se navrátit domů.“

Kirké vybrala ze stáda černou ovci a černého berana, darovala je Odysseovi a rozloučila se s ním i s plavci.

Vál příznivý vítr a loď letěla po vlnách jako pták. Netrvalo dlouho a objevil se nízký břeh oceánu s černými topoly a vrbami. Odysseus poslechl rady kouzelnice Kirké a vydal se sám na neveselý břeh, kde vyhrabal jamku.

Jakmile se pomodlil a krev obětovaných zvířat stekla do jamky, vynořily se z podsvětí duše zesnulých. Mladíci i starci, ženy i děti, muži zabití ve válce, všichni se sténáním vystupovali z říše stínů a tlačili se a tísnili kolem obětí. Odysseus vytrhl meč a bránil obletujícím stínům, aby se napily krve zabitých zvířat. Mezi dušemi zemřelých spatřil i stín své matky, která ještě žila, když Odysseus odcházel do války. Při pohledu na ni zaplakal lítostí, ale ani jí nedovolil svažít rty. Konečně se přiblížil stín věštce Teiresia a vyzval Odyssea, aby schoval meč. Věstec se napil a promluvil:

„Těžce jsi, Odyssee, rozhněval boha Poseidona, že jsi oslepil jeho syna Polyféma. Bude ti překážet v návratu domů. Přesto se můžete vrátit, jestliže budete dbát mé rady. Brzy přistanete u ostrova Thrinakie. Na svěžích loukách ostrova se popásají tučná stáda ovcí a krav. Ta stáda patří bohu slunce Héliovi. Nedotýkejte se jeho zvířat. Kdybyste některé z nich zabili, prorokuji tvé lodi a tvým druhům zkázu. Sam a na cizí lodi bys dosáhl vlasti. Ani tam tě nebude čekat nic dobrého. Najdeš svůj palác plný zpupných ženichů, ucházejících se o ruku tvé ženy Penelopy. Vrátiš-li se, ztrestáš je. Pak obětuj bohu Poseidonovi a můžeš se dožít klidného stáří.“

Odysseus poděkoval za věštbu a zeptal se Teiresia:

„Tam vidím stín své zesnulé matky, mlčí a nedívá se na mne. Co mám udělat, abych s ní mohl promluvit?„

Teiresias radil:

„Komu dovolíš přiblížit se zde k té krvi, bude s tebou rozmlouvat a poví ti pravdu.“ Pak se obrátil a zvolna kráčel zpátky do říše stínů.

Odysseus dovolil matce, aby se napila, matka poznala syna a promluvila:

„Jak jsi sem přišel, dítě moje? Ještě bloudíš světem od pádu Tróje? Ještě ses nevrátil na Ithaku k manželce a synovi?„

Odysseus pověděl matce o svém smutném osudu a zeptal se jí, co se děje doma. Matka řekla:

„Tvá věrná manželka Penelopa tě stále očekává a pláče pro tebe. Syn Telemachos užívá klidně otcovských statků. Tvůj starý otec touží, aby tě spatřil ještě živé ho. Odešel na venkov a odmítá chodit do města. Žije na venku se svou čeledí a pracuje jako rolník. A mně ukrátily život veliká touha po tobě a zármutek, že se nevracíš.“ Domluvila a Odysseus se zachvěl steskem. Rozpřáhl náruč, ale stín matky se před ním rozplynul jako mlha v závanu větru. K obětní krvi přistoupil stín krále Agamemnóna, napil se a poznal Odyssea. S pláčem vyprávěl Odysseovi o tom, jak ho usmrtila jeho vlastní žena Klytaiméstra, když se vrátil domů z trojské války. Varoval Odyssea, aby si dal při návratu na Ithaku pozor a tajně vystoupil na pobřeží. Možná že i o jeho život někdo ve vlasti usiluje.

Před Odysseem se objevily stíny mrtvých bojovníků od Tróje. Achilleus poznal v Odysseovi svého statečného druha z války a Odysseus ho chválil a lichotil mu, že i v podsvětí se z Achillea stal veliký vladař mrtvých. Achilleus jen truchlivě odpověděl:

„Raději bych byl na zemi oráčem a sloužil v cizině u chudých lidí, než abych byl v podsvětí vladařem mrtvých.“ Vyptával se Odyssea na svého syna, jak si počínal u Tróje, a s radostí uslyšel, že si jeho syn vedl jako hrdina.

Mlčky minul Odyssea Aiás. I mrtvý ještě se hněval na Odyssea pro spor o Achilleovu výzbroj.

V dlouhé řadě přicházely stíny zesnulých k Odysseovým obětem. Mnohé poznal a mnozí poznali jeho. Ale ze zástupů úpějících duší pojala Odyssea taková hrůza, že se od nich odvrátil a rozběhl se k lodi. Veslaři se opřeli do vesel a loď vyrazila z nehostinných končin smrti na daleké rozvlněné moře.

Odysseus věděl, že nyní musí překonat dvě nebezpečí, před nimiž ho už varovala Kirké.

Nejdříve musí uniknout nástrahám, které kladou nebohým plavcům líbezné mořské víly Sirény. Lákají nezkušené lodníky sladkým zpěvem ke svému ostrovu, a zamíří-li koráb za jejich hlasem, ztroskotává na ostrých ústesech ukrytých pod hladinou. Sotva byl v dohledu zrádný ostrov, zalepil Odysseus plavcům uši voskem, aby nezaslechli sladký zpěv. Sám se dal pevně připoutat ke stožáru. Tak uslyšel zpěv Sirén, ale provazy mu zabránily vrhnout se do moře a plavat k ostrovu.

Unikli Sirénám a po krátké plavbě uslyšeli hrozný rachot a štěkání. Blížili se druhému nebezpečí. To řvala v jeskyni pod obrovským úskalím obluda Skylla. Jejích šest psích hlav kývajících se nad hladinou bez ustání štěkalo. Naproti mořské jeskyni s hrozným netvorem trčela z moře nižší skála. Pod ní Poseidonova dcera Charybdis třikrát za den pohlcovala a chrlila vodu. Voda kolem skaliska vřela, skála zlověstně hučela a vlny byly temné hlínou a pískem a bílé rozbouřenou pěnou. Loď, které se podařilo ujít obludě Skyle, upadla obvykle do protějšího hrozného víru Charybdy a nešla zkáze. Odysseovým plavcům zděšením klesly ruce z vesel. Odysseus je povzbuzoval a radil jim, aby projeli kolem větší skály. Tak mu poradila kouzelnice Kirké. Veslovali usilovně, přece však nešli Skyle. Z vln se vynořilo jejich šest hlav, uchvátla šest Odysseových druhů a stáhla je k sobě do mořské sluje, kde je pohltila. Ostatní plavci však unikli Charybdě, která by byla roztříštila celou loď.

Utrmáceni namáhavou plavbou spatřili travnaté břehy ostrova Thrinakie. Louky plné vonných bylin tu spásala stáda boha Héliá. Odysseus nechtěl u ostrova zakotvit. Obával se, že některý z plavců ublíží Héliovým stádům a že se vyplní Teiresiova věštba.

„Dovol, ať si odpočineme po těžké plavbě,“ požádal Odyssea kormidelník Eurylochos, „jen si odpočineme a popluje dále. Stád si ani nevšimneme.“

Odysseus se zdráhal, ale když mu všichni plavci přísahali, že se posvátných stád nedotknou a že se spokojí se zásobami jídla, které si vezou s sebou, svolil. Zakotvili a Řekové s rozkoší ulehli do hebké trávy.

Ale v noci seslal Zeus bouři a od té noci neustávaly vichry bičovat moře a vzduť vlny nedovolovaly plavcům opustit ostrov. Řekové dopravili loď do bezpečí a setrvali na pevnině. Dokud měli zásoby,

netrpěli nouzí. Den stíhal noc a noc stíhala den a bouře neustávala. Už celý měsíc věžnilo bouřlivé moře Řeky na ostrově. Zásoby došly a plavce navštívil hlad. A vyplout na moře stále ještě nemohli.

V tom nešťastném čase se vypravil Odysseus podél pobřeží na obhlídku. Za jeho nepřítomnosti promluvil k plavcům Eurylochos:

„Chcete zemřít hlady, zatímco se kolem nás popásá nejtučnější dobytek, jaký jsem kdy viděl? Pojdte, zabijeme několik krav a nejlepší kusy masa budeme obětovat bohům, aby nám odpustili. O zbytek se rozdělíme.“

Hladoví plavci radostně souhlasili s Eurylochem a slibovali, že vyvážnou-li živí, postaví Héliovi na Ithace nádherný chrám. Pak přihnali několik kusů dobytka, porazili je a obětovali nejlepší část masa bohům. Sami si opékali zbytky. Odysseus se vrátil příliš pozdě, než aby jim mohl v jejich počínání zabránit. S hlasitým nářkem vyčítal druhům, že nedodrželi přísahu.

Hněv bohů se brzy projevil. Stažené kůže dobytčat samy lezly po trávě a syrové maso bučelo na rožnících. Hélios viděl ze slunečního vozu čin Odysseových plavců a žaloval jej Diovi a ostatním nebešťanům. Žádal pro Odysseovy druhy náležitý trest a hrozil, že nebudou-li potrestáni, sestoupí do říše stínů a bude tam svítit mrtvým.

Šest dní se živil plavci masem posvátného stáda. Sedmého dne ráno se utišilo moře a mohli vyplout. Thrinakie zmizela na obzoru za jejich zády a na všechny strany se prostírala pustá vodní hladina. Zeus už neodkládal trest. Vyslal na modrou oblohu černé mračno, rozpoutal bouři a mrštil po lodi bleskem. Koráb se v bouřlivých vlnách naklonil a plavci byli smeteni do moře. Naživu zůstal jen Odysseus, který nepožil masa Héliových dobytčat.

Na troskách lodi připlul desáté noci od ztroskotání k ostrovu Ogygii. Na ostrově bydlila uprostřed kvetoucích hájů ve stinné jeskyni nymfa Kalypsó. Nymfa Odyssea přijala ve svém klenutém příbytku obrostlém révou a hostila ho a snažila se, aby zapomněl na okolní svět. Po sedm let zdržovala Kalypsó Odyssea na ostrově a nedovolovala mu odplout.

Konečně se nad nešťastným zajatcem slitovala bohyně Athéna a přimluvila se za něho u vládce bohů Dia. Zeus vyslal k nymfě posla bohů Herma s příkazem, aby Odyssea propustila.

Odysseus seděl jako obvykle na břehu moře, díval se do dálky na neklidné moře a plakal steskem po domově. Tu uslyšel za sebou hlas.

„Nerada se s tebou, Odyssee, rozloučím,“ promluvila Kalypsó, „byl bys žil v mém zajetí navěky, mohl jsi být věčně mladý a nesmrtelný. Ale Diovu příkazu se nemohu vzpírat. Postav si prám a vydej se na cestu do vlasti.“

Odysseus nemohl uvěřit, že ho nymfa propouští. Když se z údivu vzpamatoval, radostně se chopil sekyry a začal kácet stromy. Brzy si postavil prám. Nymfa hrdinu opatřila jídlem a pitím.

Znovu vyplul Odysseus na zvlněné moře. Vál příznivý vítr a cesta vesele ubíhala. Po několika dnech plavby spatřil pevninu. Proti jasnému nebi se rýsovaly temné obrysy horstva země Fajáků. Odysseus však neměl dosáhnout pobřeží bez pohromy. Bůh Poseidon si všiml Odysseova prámu a zlostně rozbouřil trojzubcem moře. Zahalil mračny nebe i zemi i vody a pošťval na Odyssea nejhorší vichry a bouře. Bědujícího Odyssea smetla vlna do moře a dva dny a dvě noci se potácel ve vlnách mezi životem a smrtí, přidržuje se jen trámu ze svého rozbitého voru.

K ránu třetího dne spatřil lesnatý břeh a veliká vlna ho sama vynesla na pevninu, jiná vlna ho však opět spláchla do moře. S posledními silami dosáhl břehu právě tam, kde ústila do moře malá říčka. Na souši klesl k zemi a omdlel. Probudil ho teprve noční chlad, neboť v bouři přišel i o oděv. Vyhledal tedy olivovou houštinu, nahrnul pod větve spadané listí, ustlal si tam a dobře se listím přikryl. Jen ulehl, usnul. Nevěděl, že spí v zemi Fajáků.

Zatímco spal, starala se o jeho návrat do vlasti bohyně Athéna. Pospíšila do paláce krále Fajáků Alkinaa a vyhledala jeho dceru. Krásná Nausikaa spala na loži, i ve spánku se podobala bohyni. Athéna se nad ní sklonila a vdechla jí sen. Ve snu jí vybízela, aby hned ráno vyjela s vozíkem a se služkami k řece a vyprala svá nádherná roucha. Jitřní paprsky zaplašily sen a Nausikaa vstala a šla za otcem, aby jí dal zapřáhnout vozík. Do vozíku naložila se služkami šaty a vypravila se s nimi k řece, jak jí přikazoval noční sen. Sama řídila vozík a služby běžely za ním. Vypraly v řece roucha, a zatímco se šaty sušily, vykoupaly se a pojedly. Pak se dala Nausikaa s dívkami do tance a hrály si s míčem. Nausikaa hodila míč děvčeti, které stálo blízko řeky, a Athéna jej řídila tak, že padl doprostřed proudu. Všechna děvčata vykřikla a křikem procitl Odysseus ze spánku.

Zprvu se polekal, že se opět dostal do země lupičských obrů, ale brzy rozeznal dívčí hlasy. Ulomil si listnatou větev, aby zakryl svou nahotu, a vystoupil z křoví. Jakmile ho dívky spatřily, spustily křik horší než předtím a rozprchly se po celém břehu. Nebylo divu. Odysseus byl pomazán blátem a mořským kalem, a jak svíral před sebou listnatou větev, podobal se víc přízraku než člověku z masa a kostí. Jediná Nausikaa zůstala a neprchala. Athéna jí vlila do srdce odvahu. Odysseus se zastavil a zpovzdálí, aby Nausiku nezaplašil, začal ji prosit.

„Ať jsi bohyně nebo člověk, prosím tě, neutíkej a pomoz mi. Bouře mě zahnala k této pevnině jako trosečníka, nikoho tu neznám a nevím ani, kde jsem. Smiluj se nade mnou a daruj mi nějaký oděv a ukaž mi cestu k lidským příbytkům. Bohové ti odplatí a dají ti, co si přeješ!„

Nausikaa nebojácně odpověděla:

„Nezdá se, cizince, že jsi špatný člověk. Chci ti pomoci. Jsem dcera fajáckého krále Alkinaa a ukáži ti cestu do města. Obrátil ses na mne s prosbou a neodmítnu tě.“

A královská dcera zavolala bázlivé služby a poručila jim, aby Odysseovi přinesly šaty. Odysseus se vykoupal v řece a oblékl se. Jeho ochránitelka, bohyně Athéna, mu propůjčila krásný vzhled, takže se podobal nebešťanům. S úžasem pozorovaly Nausikaa a dívky změnu, která se udala s Odysseem. Daly mu jíst a pít a Odysseus s chutí utišil hlad a uhasil žízeň.

Suché prádlo a šaty naložily služby do vozíku a Nausikaa vstoupila na vůz. Odysseus šel za vozem pěšky se služkami. Před městem řekla Nausikaa Odysseovi:

„Nehněvej se, cizince, ale do města s námi nechod. Počkej zde v osikovém háji a vydej se do města, až ti zmizíme z očí. Kdyby někdo z Fajáků viděl, že přicházím do města s cizincem, povídali by, že si vedu cizího ženicha. Královský palác nalezneš snadno i sám. Vyhledej v něm mou matku a popros ji o

pomoc. Bude-li ti přát ona, jistě se navrátíš do své vlasti.,, Průvod královské dcery zmizel za městskými hradbami. Odysseus vystoupil z osikového háje a kráčel také k městu. Bohyně Athéna ho obklopila mlhou, aby ho Fajákové nezpозorovali a nezastavovali ho. Vzala na sebe podobu mladé dívky a dovedla ho do paláce krále Alkina.

Udiven si prohlížel Odysseus zářící královský palác. Stěny paláce byly pokryty bronzem a dovnitř se vcházelo dveřmi pobitými zlatem. Zlatí a stříbrní psi stáli po obou stranách vchodu. Kolem paláce se prostírala nádherná zahrada, plná šťavnatých hrušek, fíků, jablek a hroznů. Ovoce těch stromů se nikdy nekazilo a větve rodily po celý rok.

V sále královského paláce byli právě shromážděni vznešení Fajákové s králem u slavnostní hostiny. Odysseus došel neviděn až ke královské dvojici. Zde sňala Athéna z něho mlžnou roušku a Odysseus padl královně k nohám.

„Královno,“ zvolal, „k tobě a k tvému choti se utíkám o pomoc. Už dlouhá léta bloudím po světě, toužím po vlasti a nemohu se tam vrátit Pomozte mi k návratu domů. Bohové ať vám nadělí štěstí!,,

Promluvil a usedl před krbem v prachu u ohně. Všichni zmlkli a nastalo úplné ticho. Konečně se ozval jeden starý fajácký hrdina:

„Nesluší se, králi Alkinoe, aby host seděl na zemi u krbu v prachu. Ať usedne s námi do křesla. Dej smísit v mēsidle víno a klíčnici poruč, ať přinese hostu jídlo.“

Králi se ta řeč zalíbila. Vzal Odyssea za ruku a sám ho posadil na skvělé křeslo po svém boku a pohostil. Slíbil, že se postará, aby se host navrátil do své vlasti.

Když hostina skončila a Odysseus osaměl s královskými manželi, nezdržela se královna a zeptala se, odkud má jejich host ty krásné šaty. Poznala svou práci, neboť je sama s pomocí služek utkala. Odysseus králi a královně věrně vyprávěl své poslední dobrodružství s nymfou Kalypsó, pověděl jim o svém ztroskotání a nezamlčel ani, jak potkal na mořském břehu jejich dceru. Jen své jméno zamlčel.

Král napjatě poslouchal. Takového hrdinu by přál své dceři za ženicha. Přesto opakoval cizinci svůj slib, že mu dopomůže k návratu do jeho vlasti. Potom se s ithackým hrdinou rozloučili a odešli spát. I Odysseus uleh na měkké lože a spánek mu brzy odvál všechny starosti.

Ráno poručil král Alkinoos, aby dvaapadesát vybraných plavců stáhlo na moře nový černý koráb a připravilo jej k plavbě. Až bude připraven, mají se odebrat do paláce. V královském paláci bylo rušno. K slavnostní hostině na počest cizince pozval král množství vznešených Fajáků a ti zaplnili všechny sály. Dostavil se i božský pěvec Démodokos, jenž byl slepý, ale dovedl zpívat o hrdinských činech a bitvách tak živě, jako by je viděl před sebou.

Po hostině vyzval král pěvce, aby zazpíval. Slepý Démodokos sáhl do strun loutny a přenesl posluchače před Tróju. Píseň vyprávěla o hádce dvou slavných hrdinů, Achillea a Odyssea.

Odyssea Démodokův zpěv dojal. Zaslzel při jméně Odysseus, když je pěvec vypustil z úst. Král si povšíml hostova dojetí a přerušil píseň. Chtěl zaplašit cizincův smutek, a proto vybídl fajácké mladíky k slavnostním hrám, závodům a zápasům.

Závodistiě se zaplnilo Fajáky, kteří ukazovali, co dovedou. Závodili v běhu, skoku a ve vrhu diskem. Odysseus jen přihlížel. Fajákové by byli rádi poznali i Odysseovu sílu a hbitost. Ale ten byl už v myšlenkách na moři a netrpělivě očekával chvíli, kdy dá král znamení k vyplutí. Závodý sledoval zamyšleně a roztržitě.

„Snad je náš host kupec potloukající se po mořích,“ šeptali si Fajákové, „kupci nemilují bojové hry a myslí jen a jen na zisk.“ Šeptali si a posmívali se. Alkinoův syn, podnícen řečmi svých přátel, vybídl Odyssea, aby také ukázal, co umí. Odysseus se zdráhal, ale tím posílil fajácké posměváčky. Tu se Odysseus rozhněval a vybral si největší disk, jaký byl na závodisti. Kámen zasvištěl vzduchem, že se Fajákové až přikrčili k zemi. Přeletěl nad hlavami zástupu a dopadl daleko, tam, kam doposud nikdo z fajáckých mladíků nedohodil. Fajákové ztichli a žasli. Nikdo se už neodvážil Odysseovi se posmívat

Po závodech, hrách a tancích se vrátili Fajákové s Odysseem do paláce a pokračovali v přerušené hostině. Tentokrát vyzval Odysseus sám pěvce Démodoka ke zpěvu. Démodikos začal píseň o dobytí Tróje. Když Odysseus uslyšel zpívat o svých osudech a o dřevěném koni, dojetím znovu zaslzel. Alkinoos si jediný všiml Odysseova pohnutí, poručil ukončit zpěv a obrátil se k Fajákům:

„Jak vidím, neradují se všichni z Démodikova zpěvu. Démodikos zpívá, a našeho hosta přepadl smutek. Každému z nás musí být host tak blízký a drahý jako vlastní bratr. Řekni nám tedy, cizince, konečně, jak se jmenuješ, kdo jsou tví rodiče a z které země jsi plul. To nám stejně musíš povědět, abychom tě tam mohli zavézt.“

Odysseus trochu v rozpacích, jak začít své vyprávění, pověděl své jméno i jméno své vlasti. Shromážděnými Fajáky proběhlo radostné vzrušení a údiv. Se zatajeným dechem poslouchali Odysseovo vyprávění.

Skončil a v sále se dlouho nikdo nepohnul, ani číše necinkla. První se pozvedl král Alkinoos. Z upřímného srdce přál ušlechtilému hrdinovi rychlou a bezpečnou plavbu do vlasti, kterou tak nešťastně míjel.

Nazítří odnesli Fajákové na loď dary, které Odysseus dostal od krále a fajáckých šlechticů. Truhlice s drahocennými rouchy a vzácnými nádobami i nádherné zbraně. Alkinoos dal zabít krávu a obětoval nejlepší maso bohům. Po slavnostních hodech na rozloučenou poručil král rozprostřít na zádi lodi jemné plátno a koberec, aby Odysseus mohl cestou nerušeně spát.

Na prahu paláce se rozloučil Odysseus s dobrým králem Fajáků. Teď už nic nebránilo ithackému hrdinovi v cestě domů. Vstoupil na loď a veslaři zabrali vesly. V dálce mizel pohostinný fajácký břeh a někde před nimi ležela Ithaka.

Ve chvíli, kdy hvězdy začínají blednout a noc ustupuje bílému dni, dorazili Fajákové k Odysseově vlasti. Hrdina spal tvrdým spánkem. Nezbývalo plavcům tedy nic jiného než spícího Odyssea vysadit na břeh i s dary. Potom obrátili loď k domovu.

Jakmile se dověděl bůh Poseidon, že Fajákové pomohli Odysseovi, krutě se na ně rozhněval. Vyžádal si od vládce bohů Dia svolení, aby je mohl potrestat. Fajácká loď se už blížila přístavu a lidé shromáždění na břehu ji mohli zřetelně vidět. Náhle se vynořil z mořských vln Poseidon a udeřil do lodi dlaní. V tom okamžiku se celá loď se vším, co na ní bylo, proměnila v kámen a kámen narostl až ke dnu a pevně v něm zakotvil.

Na břehu stál i král Alkinoos a hlasitě zabědoval. Znal starou neblahou věštbu. Jednou prý Poseidon proměnil vracející se fajáckou loď v kámen a sevře město velkým skalnatým pohořím. Svolal ihned Fajáky k velkým obětem, aby se Poseidon nad nimi slitoval a neuzavíral město pohořím. Fajákové se polekali a začali chystat oběti.

Odysseus se zatím probudil na pobřeží ostrova Ithaky, vstal a smutně se rozhlížel. Nepoznal rodnou zemi po tolika letech. Tam, kde bývala holá stráž, vyrostly za tu dlouhou dobu košaté stromy a tam, kde se zelenávaly husté houštiny, běhalo se v jitřním slunci kamení. Odysseus začal v zoufalství volat a naříkat. Myslí si, že je zase v nějaké cizí zemi a že ho Fajákové oklamali. Z fajáckých darů však

nechybělo nic. Trojnožky, kotlíky, šperky a nádherná roucha v truhlicích, všechno leželo neporušeno na břehu.

Po svahu sestupoval k hrdinovi mladý pastýř. Bohyně Pallas Athéna vzala na sebe podobu pastýře a přišla utěšit nešťastného hrdinu.

Odysseus se zaradoval, když spatřil na pustém pobřeží člověka. Mladý pastýř byl oblečený jako panský syn, na nohou měl zdobené opánky a v ruce oštěp. Nevypadal jako nepřítel a Odysseus mu vyšel vstříc a vyptával se ho.

„Jistě přicházíš z daleka,“ řekla přestrojená bohyně, „že neznáš jméno země. Břeh, na němž stojíme, je břeh ostrova Ithaky.“

Odysseus potlačil radost ze shledání s rodnou zemí a opatrně zatajil své jméno. Vyprávěl pastýři smyšlený příběh, jak se dostal i se svým majetkem na ithacký břeh.

Bohyně se usmívala. Z mladého pastýře se proměnila v krásnou nebešťanku a řekla:

„Jaký by to musil být člověk, aby nad tebou zvítězil Istí. I boha bys obelstil. Ve vlastní zemi neodkládáš přetvářku. Ale já ti přišla pomoci, Odyssee. Jsem Pallas Athéna.“

Bohyně pomohla hrdinovi ukrýt vzácné dary v blízké sluji a pak s ním usedla pod olivový strom, dodávala Odysseovi odvahy a radila mu:

„Nemusíš se obávat, neopustím tě. Nejprve se postarám, aby tě na Ithace nikdo nepoznal dřív, dokud nebude třeba. Svráštím tvou hladkou kůži, dám zmizet tvým vlasům a obléknu tě do chatrných hadrů. Uhasím lesk v tvých očích a udělám je stařecky mdlé, aby ses zdál ohyzdný nejen ženichům, kteří usilují o tvou manželku Penelopu, ale i vlastní manželce a synovi. V podobě nuzného starce vyhledáš pasáka vepřů Eumaia. Je poctivý a zůstal ti věrný. U něho se dovíš, co se děje doma v paláci. „Zatím přivolám tvého syna Telemacha, který odplul do Sparty. Pátrá u krále Meneláa po tvém osudu.“

„I můj syn má bloudit po mořích?“ strachoval se Odysseus.

Bohyně ho uklidnila.

„Nemusíš mít o svého syna starosti. Netrpí nedostatkem. Sama jsem ho doprovázela a přivedu ho nazpět do vlasti.“

A bohyně se dotkla Odyssea kouzelným proutkem. Hrdinovi se svraštěla kůže, tvář se mu pokryla vráskami a oděv se na stařeckých údech rozpadl v cáry. Do ruky mu vtiskla hůl, přes rameno mu přehodila ošklivou odřenou mošnu a zmizela.

Tak proměněn se vydal Odysseus za pastýřem Eumaiem, kam mu bohyně ukázala cestu.

Starý pastýř seděl v ohradě, kterou sám pro vepře postavil, a vyráběl si z kůže nové opánky. Ostatní mladší pastýři byli někde se stády na pastvě. Odysseus se zaradoval, když spatřil na pustém pobřeží člověka. Mladý pastýř byl oblečený jako panský syn, na nohou měl zdobené opánky a v ruce oštěp. Nevypadal jako nepřítel a Odysseus mu vyšel vstříc a vyptával se ho.

„Jistě přicházíš z daleka,“ řekla přestrojená bohyně, „že neznáš jméno země. Břeh, na němž stojíme, je břeh ostrova Ithaky.“

Odysseus potlačil radost ze shledání s rodnou zemí a opatrně zatajil své jméno. Vyprávěl pastýři

smyšlený příběh, jak se dostal i se svým majetkem na ithacký břeh.

Bohyně se usmívala. Z mladého pastýře se proměnila v krásnou nebešťanku a řekla:

„Jaký by to musil být člověk, aby nad tebou zvítězil Istí. I boha bys obelstil. Ve vlastní zemi neodkládáš přetvářku. Ale já ti přišla pomoci, Odyssee. Jsem Pallas Athéna.“

„Nemusíš mít o svého syna starosti. Netrpí nedostatkem. Sama jsem ho doprovázela a přivedu ho nazpět do vlasti.“

A bohyně se dotkla Odyssea kouzelným proutkem. Hrdinovi se svařtěla kůže, tvář se mu pokryla vráskami a oděv se na stařeckých údech rozpadl v cáry. Do ruky mu vtiskla hůl, přes rameno mu přehodila ošklivou odřenou mošnu a zmizela.

Tak proměněn se vydal Odysseus za pastýřem Eumaiem, kam mu bohyně ukázala cestu.

Starý pastýř seděl v ohradě, kterou sám pro vepře postavil, a vyráběl si z kůže nové opánky. Ostatní mladší pastýři byli někde se stády na pastvě. Sotva psi ucítili, že se k ohradě blíží cizinec, vyrazili se zuřivým štěkotem ven. Byli by Odyssea zle potrhali, kdyby je nebyl Eumaios zahnal kameny a křikem. Vlídne přijal cizího starce, nastlal mu v chýši chvojí a přes chvojí přehodil měkkou kožešinu, aby se cizinci dobře sedělo. Na počest hosta zabil dvě selata, rozkrájel je a začal opékat na rožni. Přitom k cizinci hovořil:

„Mohu ti nabídnout jen podsvinče. Krmné vepře musím odvádět do paláce, kde hodují ženiši po celé dny a noci. Hodují a stáda řídnu, sklepy a sýpky se prázdní. Kdyby tu byl můj ubohý pán, jistě by zavedl pořádek. Ale bozi vědí, kde je pochován. Vytáhl před dávnými lety do trojské války. Kdyby byl živ, byl by se už vrátil. Trója přece dávno padla.“

Pastýř předložil Odysseovi pečené maso a namísil mu v dřevěné nádobě víno. Když se Odysseus posilnil, řekl pastýři:

„Putoval jsem po moři a po souši dlouhý čas. Pověz mi, jak se jmenuje tvůj pán. Možná že jsem se s ním setkal a mohu ti o něm vyprávět.“

„Můj nešťastný pán,“ odpověděl pastýř, „se jmenoval Odysseus. Byl dobrý a spravedlivý. Takového panovníka už nedostanu, co živ budu.“

„Když je tvým pánem Odysseus,“ řekl přestrojený hrdina, „pak ti mohu od-přísáhnout, že se tvůj pán ještě tento rok vrátí. Odměnu za svou zprávu si sám u tebe vyberu, jakmile se Odysseus opět objeví v královském paláci.“

„Nech si své přísahy,“ mávl nevěřící pastýř rukou, „odměnu stejně nedostaneš, protože se Odysseus do svého paláce nevrátí. A teď mám strach i o jeho syna Telemacha. Vypravil se ke králi Meneláovi a říká se, že prý ženiši za ním poslali loď, aby ho na zpáteční cestě zaskočili a zabili. A teď mi ty, hoste, pověz, co jsi zažil a odkud jsi k nám připlul.“

Odysseus vyprávěl pastýři smyšlený příběh. Pochází prý z ostrova Kréty a zažil spoustu dobrodružství. Byl i v trojské válce a seznámil se tam s Odysseem. Setkal se s ním prý nedávno znovu. To byl Odysseus na cestě do vlasti.

Pastýř pečlivě naslouchal, všemu uvěřil, jen tomu, že by se Odysseus měl vrátit, tomu neuvěřil. Domníval se, že si ho chce cizinec dobrou zprávou naklonit.

Smrákalo se a do chýše se vraceli ostatní pastýři. Stáda zavřeli do chlévů a usedli k večeři. Venku pokryly mraky měsíc a tma se rozšuměla deštěm. Vlhký chladný vítr vál skulinami ve stěnách a Odysseovi byla zima. Přemýšlel, jak by se zahřál, a rozhodl se, že pastýře vyzkouší.

„Poslyšte,“ řekl, „povím vám příhodu, která se mi stala při obléhání Tróje. Jednou jsem ležel s králem Menelaem, Odysseem a jinými bojovníky v křovinách pod trojskými hradbami. Chystali jsme nepříteli úklady a musili jsme venku přečkat noc. V noci se přihnál severák s vánicí. Mrazivý vítr nám vrhal do tváře sníh a brzy jsem byl celý zkřehlý. Ostatní bojovníci měli teplé pláště a nic jim nevadilo, že se jim na jejich štítech usazoval led. Ale já jsem nechal svůj plášť v táboře. Myslil jsem, že nebude mrznout. K ránu jsem už nemohl zimou vydržet a povídám Odysseovi: ‚Příteli, ještě chvíli a vydechnu duši. Nemám plášť a umírám zimou.‘ — ‚Mlč odpověděl mi Odysseus, ‚ať tě nikdo neslyší.‘ Vztyčil se nad podřimujícími bojovníky a oslovil je: ‚Právě mi bůh seslal sen. Vzdálili jsme se příliš od lodí a potřebujeme posilu. Někdo by se měl vrátit se vzkazem k vojevůdci Agamemnónovi.‘ — Ihned se zvedl jeden bojovník, odložil plášť a rozběhl se nazpět k lodím. Já se zahalil do jeho pláště a spal jsem až do svítání. Kdybych jen byl nyní tak mladý a statný jako tehdy, jistě by mi někdo půjčil plášť, aby mě ochránil před nočním chladem.“

„Opravdu, skvělý příběh,“ smál se Eumaios, „i my ti, starče, půjčíme plášť. Až se vrátí Telemachos, Odysseův syn, daruje ti plášť a vypraví tě, kam budeš chtít.“

A pastýř mu prostřel měkké lože z ovčích a kozích kůží. Když Odysseus ulehl, přikryl ho vlastním huňatým pláštěm. Sám neulehl. Vzal meč a kopí a vyšel ven hlídat stáda. Odysseus ještě nespál, a když viděl, kam Eumaios jde, měl radost, že se pastýř tak pečlivě stará o svěřený dobytek.

Té noci se převaloval Telemachos na lůžku ve Spartě, v paláci krále Meneláa. Každou chvíli se probouzel, starosti o otce mu nedávaly spát. Náhle se noční tma rozestoupila a před Telemachem se objevila bohyně Athéna.

„Vrať se bez odkladu domů,“ přikazovala mladíkovi, „ale cestou buď opatrný. Ženichové ti chystají nástrahy, čekají na tebe v úžině s lodí, aby tě zajali. Proto se mořské úžině vyhni a pluj se svou lodí jen v noci. Až dopluješ na Ithaku, pošli do města své druhy a sám se vydej k věrnému pastýři Eumaiovi.“

Pallas Athéna se vznesla na Olymp a Telemachos poslechl její rady. Opustil s mnoha dary krále Meneláa a jeho manželku Helenu a vyrazil na moře. Vyhnul se mořské úžině, kde číhala loď s ženichy, a za příznivého větru šťastně doplul k břehům Ithaky.

Vystoupil z lodi dříve než jeho druzi a šel k pastýři Eumaiovi.

Odysseus seděl s pastýřem v chatrči, když se venku rozlehl radostný psí štěkot. Pastýř vstal, aby se podíval, kdo přichází, a spatřil Odysseova syna. Nádobka s vínem mu vypadla překvapením z prstů, třesoucíma rukama objal Telemacha a v slzách ho líbal. Odysseus si dojatě a s pýchou prohlížel Telemacha. Kdysi dávno ho opustil jako malého chlapce a nyní se s ním setkával jako s mladým a urostlým mužem. Nedal však pohnutí na sobě znát a chtěl postoupit synovi své místo na kožešině.

„Jen sed, cizinče,“ zadržel ho Telemachos, „posadím se jinam, místa je tu dost.“

Přisedl k pastýři a k Odysseovi a pastýř zářící radostí mu předložil pečené maso a víno. Telemachos jedl a ptal se, odkud je cizí host. Eumaios vyprávěl smyšlený příběh, který mu Odysseus o sobě pověděl.

„Přišel ke mně,“ končil pastýř vyprávění, „a žádal mě o přístřeší. Ted, když ses vrátil, mohu ho odevzdat zase tobě. Přichází k nám jako prosebník.“

„Raději ať zůstane host u tebe,“ uvažoval Telemachos, „pošlu mu dobrý oděv i meč i jídlo, ale s sebou do paláce ho nemohu vzít. Nápadníci mé matky, kteří tam hoduji, jsou zpupní a svévolní, mohli by se mu posmívat nebo mu ublížit. Je jich příliš mnoho, než abych mohl hosta před nimi ubránit.“

Odysseus se podivil, že Telemachos strpí takové hýření v domě svého otce, a Telemachos mu vylíčil, jak se z okolních ostrovů i z Ithaky sjeli šlechtici, když se Odysseus dlouho nevracel. Ucházejí se o ruku královny Penelopy a Penelopa si netroufá vzepřít se jim. Hostí je a oddaluje chvíli, kdy se bude musit pro některého z nich rozhodnout. Nápadníci zatím hýří a Odysseův majetek se tenčí, stád ubývá a sýpky se prázdní. Telemachos je sám a příliš mladý. Nemůže se postavit takové přesile.

Pak se Odysseův syn obrátil k pastýři a poslal ho do města ke královně se zprávou, že se syn vrátil ze Sparty živ a zdrav. Eumaios vzal hůl a vypravil se do paláce. Odysseus s Telemachem osaměli. Tu se zjevila Odysseovi bohyně Athéna a pokynula mu. Odysseus vyšel na její pokyn z chatrče a Athéna k němu promluvila:

„Už se nemusíš, Odyssee, skrývat před svým synem. Řekni mu, kdo jsi, a vydejte se spolu do města potrestat zpupné nápadníky. Pomohu vám při tom.“ Domluvila a dotkla se kouzelným proutkem hrdiny. Stal se zázrak. Odysseus omládl, hadry se proměnily v krásné šaty, bílý vous zčernal a vetchý krok se stal pevným a jistým.

Proměněn vstoupil opět do chatrče a Telemachos se polekal. Myslí, že má před sebou nějakého boha.

„Nejsem bůh,“ řekl Odysseus, „jsem tvůj otec, kterého jsi už oplakával.“

Sevřel svého syna Telemacha v náručí, ale syn mu nevěřil. Cožpak může smrtelník tak snadno měnit podobu? Před chvílí byl ještě starcem.

„Pallas Athéna stojí při nás, můj synu,“ svěřil se mu Odysseus, „a bohové mohou měnit podobu smrtelníků. Nyní se naposled přestrojím za žebráka a zítra půjdu do královského paláce. Nikomu prozatím neříkej o našem shledání, ani Eumaiovi, ani matce. Sám chci poznat, kdo mi v paláci zůstal věrný a kdo přeje nápadníkům.“

Zatím dorazila do přístavu Telemachova loď a zanedlouho po ní i loď ženichů, která na Odysseova syna číhala v mořské úžině a nedočkala se ho. Nápadníci se vyhnuli z paláce k přístavu. Nikdo si nedovedl vysvětlit, jak se stalo, že jim Telemachova loď unikla.

„Na moři nám unikl, to je pravda,“ řekl nejhorší ze všech nápadníků Antinoos, „ale na pevnině nám neunikne. Zahubíme ho v městě.“

Sluha věrný královně uslyšel Antinoovu řeč a pověděl o tom své velitelce. Penelopa pobouřena Antinoovým zločinným záměrem šla ihned do sálu, kde se nápadníci radili, a vytýkala jim, že usilují o smrt jejího syna. Nápadníci se zalekli a předstírali, že co budou živi, jejímu synovi se nezkříví ani vlas. Při té lži se usmívali, aby královnu upokojili. Tajně však mysleli na Telemachovu smrt.

Večer se vrátil Eumaios do chýše a přinesl zprávy o obou lodích a událostech v paláci. Telemachos se choval k svému otci jako k cizinci a řekl Eumaiovi:

„Půjdu ráno do paláce a navštívím matku. Ty přijď s cizincem za mnou, ať si ve městě vyprosí nějakou almužnu.“

Nazítří přivítala Penelopa Telemacha s otevřenou náručí. Musil jí vyprávět, co se o svém otci na cestách dověděl. A Telemachos vykládal o víle Kalypsó, která Odyssea zdržuje na svém ostrově, a neprozradil, že se otec vrátil.

Když slunce po mrazivé noci ohřálo vzduch, vyrazil k městu i Eumaios s přestrojeným Odysseem. Odysseus si přidržoval pod paží odřenou mošnu a namáhavě se opíral o žebráckou hůl. Ve městě vyhledali královský palác. Hluk hostiny, vůně pokrmů a pěvcova loutna prozradily Odysseovi, že v paláci hoduje velké množství lidí. Eumaios radil, aby Odysseus počkal na dvoře. Nejdříve se vydá do paláce on sám.

Jak spolu hovořili, zvedl hlavu starý nemocný pes ležící na smetišti. Odysseus ho kdysi vychoval, nežli odplul do trojské války. Nyní pes zvětřil svého pána, zavrtěl ohonem, ale zesláblý nemohl už pozvednout tělo a přiběhnout. Odysseus psa zpozoroval a potají si setřel z oka slzu. „To je divné, že takový pes leží na hnoji,“ řekl Eumaiovi, „ještě teď je vidět, že byl z dobrého chovu.“

„Ovšem,“ řekl Eumaios, „vždyť to byl nejmilejší pes mého pána. Odysseus si ho brával vždycky na lov. Neznal jsem rychlejší a nebojácnější zvíře. Teď o něj už nedbalé služby nepečují, když pán na ně nedohlíží.“

Eumaios vkročil do paláce a Odysseus se dlouze zadíval na svého milého psa. Pes jako by dvacet let čekal na tento okamžik, sklonil hlavu a vydechl naposled.

V paláci seděl Telemachos s nápadníky u stolu. Povšiml si Eumaia a pozval ho k sobě. Pastýř přisedl k svému pánovi, který ho pohostil jídlem z bohatě prostřeného stolu. Po Eumaiovi vešel do hodovní síně nejistým stařeckým krokem i Odysseus a posadil se ve dveřích na práh. Jakmile ho Telemachos uviděl, sáhl do košíku pro chléb a nabral do rukou maso, podal jídlo Eumaiovi, aby je zanesl Odysseovi. Až se cizinec nají, může prý žebrat. Odysseus se najedl a vydal se mezi ženichy žebrat, jako by celý život nedělal nic jiného, než prosil o almužnu.

Všichni Odyssea obdarovávali a vyptávali se ho, odkud přichází. Odysseus jim pověděl svůj smyšlený příběh. Jen Antinoos mu nechtěl nic dát, ačkoliv ani jeden nápadník nedával ze svého. Podarovávali žebráka jídlem ze stolu.

„Kdyby každý dal tomu špinavému žebrákovi to, co já, jistě by se tu už nikdy neukázal,“ zavolal Antinoos a zvedl ze země podnožku, o níž si opíral při hostině nohy, mávl s ní a hodil ji za Odysseem. Zasáhl Odyssea do zad, ale ten se ani nepohnul, stál jako skála.

Královna Penelopa ve své komnatě zaslechla křik. Bolelo ji, že pyšný Antinoos zranil v jejím domě nuzného cizince. Dala si zavolat Eumaia a vyzvídala, kdo je ten cizí žebrák. Pastýř jí ochotně pověděl, co věděl. Jak se královna dověděla, že cizinec zná Odyssea a že s ním nedávno hovořil, zatoužila uslyšet nejnovější zprávy o svém manželovi. Poslala Eumaia pro žebráka. Odysseus se však vymluvil. Až večer prý přijde, teď nechce dráždit ženichy.

Pastýř se po jídle zvedl a odešel ke svým stádům. Slíbil, že se ráno vrátí s nejlepšími vepři.

Nápadníci se bavili tancem a zpěvem a den se chýlil zvolna k večeru.

Tu se objevil ve dveřích hodovní síně nový žebrák. Říkali mu íros a byl známý po celém městě. Neměl sice velikou sílu, ale byl náramně veliký. Sotva spatřil na prahu Odyssea, začal ho vyhánět a vyhrožoval mu.

Odysseus mu mírně odpověděl: „Na prahu je dost místa pro nás oba. Oba jsme žebráci a nevím, proč bychom se měli přit.“

íros spustil na Odyssea příval urážek a neustával vyhrožovat. Ženichové se smíchem naslouchali hádce obou žebráků a Antinoos řekl:

„Přátelé, to bude pěkná podívaná, až se ti dva pustí do sebe. Přimlouvám se, abychom vítězi dali jako výhru největší krvavé jelito. A můžeme ho odměnit ještě tím, že bude s námi vždycky hodovat a jiného žebráka do domu nevpuštíme.“

Ženichové přijali vesele Antinoův návrh. Všem se zamlouval. Odysseus předstíral, že váhá. Chtěl od nápadníků vynutit slib, že se nebudou do jeho zápasu s írem plést a nebudou írovi pomáhat. Nápadníci přisvědčili, i Telemachos jako hostitel mu to přislíbil.

Odysseus si vykasal cáry, které mu zahalovaly nohy, a ukázal svalnatá lýtka a silná stehna. Obnažil si širokou hrud'. Ženichové překvapeně oceňovali Odysseovy svaly a tiše prorokovali írovi porážku, íros se zápasu s cizincem polekal, ale couvnout nemohl. Strachy se mu třásla kolena.

Odysseus okamžik uvažoval, má-li žebráka udeřit silně nebo slabě, a pak se rozhodl, že mu uštedří jen slabou ránu. Pozvedli pěsti a íros udeřil Odyssea první. Odysseus mu ránu oplatil, ani se příliš nerozpřáhl a íros už ležel na zemi, křičel a z úst mu tekla krev. Odysseus poraženého muže uchopil a vyvlekl na dvůr.

„Tady sed' a zaháněj klackem vepře a psy,“ řekl írovi, „a nechtěj být pánem nad cizinci a nad žebráky.“

Ženichové hlučně přivítali vracejícího se Odyssea a Antinoos mu podal nejučtnější jelito.

Nápadníci se bavili dlouho do noci, a když se každý po chuti najedl a napil, rozešli se ke svým domovům k spánku.

V prázdné hodovní síni zbyl jen Telemachos a Odysseus.

Odysseus myslel na odplatu. Proto řekl:

„Musíme, Telemachu, z hodovní síně odklidit zbraně.“

Opatrný Telemachos zavolal svou starou chůvu Eurykleiu a namluvil jí, že zbráním v hodovní síni škodí kouř, a proto je třeba uložit je do zbrojnice. Eurykleia ať zatím zadrží zvědavé služky, bude lépe, nedovědí-li se o tom.

„Ale pane,“ starala se Eurykleia, „kdo vám posvítí na cestu, když služky nesmějí vycházet?“

„Host mi posvítí,“ odmítl Telemachos cizí služby, „jí můj chléb, může mi pomoci.“

Otec se synem odnosili ze síně všechny přilby, štíty a kopí. Bohyně Pallas Athéna jim při práci svítila na cestu zlatou pochodní.

Když uklidili zbraně do bezpečí, poslal Odysseus Telemacha na lůžko a sám vyčkal příchodu Penelopy. Nečekal dlouho. Penelopa vyšla ze své komnaty, dychtivá zpráv o svém manželovi, a usedla do lenošky zdobené stříbrem a slonovou kostí. V záři ohně, u něhož lenoška stála, spatřil Odysseus po dvaceti letech tvář své milované ženy. Ani zármutek, ani stesk její krásu neporušil. Penelopa Odyssea v přestrojení nepoznala. Byla žádostivá jen toho, co jí poví. Jinak si cizince nevšímala.

Odysseus vyprávěl i své ženě vymyšlené životní osudy. Skončil a smyšlený příběh se tak podobal pravdě, že se Penelopa rozplakala. Dlouho se nemohla utišit. Konečně si osušila slzy a řekla:

„Ještě tě, milý cizince, vyzkouším, zda mluvíš pravdu. Pověz mi, jaký měl Odysseus oděv, když ses s ním setkal, jak vypadal, a pověz mi o jeho družích.“

„Těžko si vzpomínám po tak dlouhé době,“ odpověděl Odysseus, „od prvního setkání uplynulo už téměř dvacet let. Ale pokud se pamatuji, měl Odysseus na sobě nachový vlněný plášť a na plášti zlatou jehlici. Jehlice byla mistrovské dílo, byl na ní zobrazen kolouch, jak se zmítá v tlapách loveckého psa. Odyssea doprovázel nějaký přihrblý druh.“

Znova se Penelopa rozplakala, neboť všechno souhlasilo. Odysseus ji utěšoval a tvrdil jí, že její manžel už brzy přijde. Penelopu nepřesvědčil. Nevěřila, že se někdy s manželem shledá. S očima ještě vlhkýma od pláče zavolala starou chůvu Eurykleiu, aby hostu umyla nohy.

Eurykleia připravila Odysseovi lázeň. Postavila před něho mísu s vodou, pohlédla mu pozorně do tváře a potřásla udiveně hlavou:

„Přišlo k nám už mnoho cizinců,“ řekla, „ale tak podobný Odysseovi, jako jsi ty, nebyl žádný.“

Odysseus jí rychle odpověděl:

„To říkali všichni, kdo nás viděli s Odysseem vedle sebe.“

Při těch slovech si odsedl od ohniště a obrátil se do přítmí. Vzpomněl si, že má na noze jizvu. Kdysi jej tam poranil klem divoký kanec. Stařena myla a v šeru poznala jizvu hmatem. Radostí a vzrušením upustila Odysseovu nohu do mísy, až vyšpláchla voda.

„Ty jsi Odysseus,“ řekla, „jak bych neznala jizvu svého pána.“

Odysseus jí kvapně přikryl ústa a zašeptal jí: „Chceš mě zničit? Jsem Odysseus, ale nikdo se to ještě nesmí dovědět.“

„Budu mlčet,“ přikývla rozzářená Eurykleia, „vždyť víš, že jsem pevná a tvrdá jako kámen, jako železo.“

Domyla Odysseovi nohy a natřela mu je olejem. Odysseus si opět přitáhl židli blíž k ohni, aby se ohřál. Jizvu na noze zahalil pečlivě, v cáry.

Zamyšlená Penelopa promluvila na Odyssea, jako by se ho tázala na radu:

„Milý hoste, přiblížil se den, kdy se rozhodne o mém osudu. Zítra vyzvu nápadníky k závodu. Kdo závod vyhraje, toho chci následovat. Dám postavit v síni dvanáct sekyr v řadě za sebou, jako je stavěl můj manžel Odysseus. Pak z dálky prostřelil šípem otvory všech dvanácti sekyr. Ať se pokusí nápadníci napnout Odysseův luk a prostřelit otvory sekyr, ať mezi sebou závodí.“

Odysseus Penelopu povzbuzoval, aby závod neodkládala.

„Dříve se vrátí Odysseus,“ řekl, „nežli se některému z nápadníků podaří napnout Odysseův luk a prostřelit šíp dvanácti sekyrami.“

S neklidnou myslí odešla Penelopa do své ložnice. Odysseus uleh ke spánku v předsíni paláce.

Zrána druhého dne se ženichové opět shromáždili v hodovní síni. Odložili pláště na křesla a šli porážet tučné ovce, vykrmené vepře a telata. Upekli maso, mísili víno, jedli a pili, hodovali. Pastýř vepřů Eumaios už byl také v paláci a pomáhal při hostině. Odysseovi poručil Telemachos postavit při samém prahu stolec a starou židli. Tam mu dal předložit jídlo a pití a řekl mu:

„Tady klidně jez a neradím nikomu, aby tě tupil. Dnes tě budu chránit třeba proti všem ženichům.“

Nápadníci užasli, jak směle Telemachos promluvil, a mlčeli se zaťatými zuby. Ale jeden z nich se posměvačně otočil k Odysseovi a zvolal:

„Měl jsi, hoste, od všech jídel stejný díl, jak se sluší a patří. I já jsem ti připravil dar.“

Při té řeči uchopil hovězí hnát a mrštíł jím po Odysseovi. Odysseus uhnul a hnát narazil na stěnu.

„Máš štěstí, že jsi hosta nezasáhl,“ zvolal Telemachos, „byl bych tě za to proklál oštěpem. Raději bych sám zemřel, než abych se díval na to, jak jsou týráni moji hosté.“

„Telemachos má pravdu,“ řekl jiný nápadník, „ale když chce mít klid pro sebe a své hosty, ať neváhá a domluví matce. Ať si Penelopa vybere z našeho středu nápadníka, který se jí bude líbit, a odejde s ním.“

„Při nesmrtelných bozích,“ odpověděl Telemachos, „už dávno domlouvám matce, aby se rozhodla, ale nemohu ji přece násilím vyhnat z paláce.“

Zatímco nápadníci hodovali a přeli se, připravovala Penelopa závody. Vynesla se služkami ze zbrojnice Odysseův luk a toulec s šípy i dvanáct Odysseových sekyr. S pohnutím brala do rukou ty známé předměty. Athéna jí však vdechla odvalu a Penelopa vstoupila do hodovní síně. Nápadníci se při pohledu na ni ztišili a Penelopa je oslovila:

„Rozhodla jsem se odejít z tohoto domu. Ale odejdu jen s tím z vás, kdo napne Odysseův luk a prostřelí šípem otvory dvanácti sekyr, tak jak to dělával kdysi můj manžel.“

Nato poručila pastýři vepřů Eumaiovi, aby předložil ženichům Odysseův luk a šípy. Telemachos vyhloubil v podlaze rýhu a postavil sekery do řady, jednu za druhou. Všichni se podívovali jeho přesnosti. Pokusil se i napnout luk a bývalo by se mu to snad i podařilo, ale otec mu pokynul a Telemachos toho zanechal. Opřel luk o dveře a vrátil se na své místo.

Nyní se zvedl Antinoos a zvolal:

„Vzhůru, přátelé, zkusíme po řadě štěstí. Začneme třeba od toho místa, odkud se vždy začíná nalévat víno.“

Nápadníci souhlasili a první z ženichů sáhl po luku. Vší silou se snažil napnout tětívu, ale marně.

„Přineste lůj,“ rozkázal Antinoos.

Služky donesly veliký kotouč loje. Nápadníci zahřívají luk nad ohněm a potírali jej lojem, aby se stal pružnějším a nekladl takový odpor. Potom zkoušeli znovu své štěstí, a nadarmo. Jeden po druhém měřili své síly a vzdávali se.

Odysseus nechal nápadníky závodit a vyšel na dvůr za pastýřem Eumaiem a jeho přítelem a zeptal se jich:

„Kdyby teď přivedl Odyssea domů nějaký bůh, bránili byste ženichy nebo Odyssea?“,

„Kdyby se Odysseus vrátil,“ řekli pastýři svorně, „to by nápadníci teprve poznali, co umíme. Jen kdyby se nám vrátil!“,

Tak projevíli své věrné smýšlení a Odysseus se jim dal poznat a ukázal jim jizvu na noze. Pastýři ho objali a radostí nemohli ani promluvit. Odysseus je políbil dojat.

„Až se vrátíme do hodovní síně,“ přikázal Eumaiovi, „podáš luk také mně. A vy,“ řekl pastýřům, „oznamte služkám, aby uzavřely dveře ženské komnaty a nevycházely z ní, i kdyby slyšely z hodovní síně hluk nebo sténání. Vrata u dvora zavřete pevně na závoru a zaji stěte je provazem.“

Do síně se vrátili v okamžiku, kdy byl na řadě poslední ženich, Antinoos. Antinoos se nechtěl přiznat k porážce jako jeho předchůdci, a proto se raději závodu vyhnul. Napadlo mu, že ten den světí lid posvátnou slavnost a že není vhodné při takové příležitosti napínat luk. Zítřka je dost času pokusit se o to znovu. Než přistoupí k zítřejším závodům, budou obětovat bohům a zápas jistě dobře skončí.

„Správně jste se rozhodli, že odkládáte závody,“ obrátil se k nápadníkům Odysseus, „ale dovolte také mně, abych zkusil svou sílu.“

Antinoas Odysseovo přání rozhněvalo a zle se na něho obořil. Penelopa zlostného nápadníka uklidňovala:

„Myslíš snad, Antinoe, že se cizímu žebrákovi podaří napnout luk a že si mě odvede jako manželku?“,

„Toho se nebojíme,“ bránili se nápadníci, „ale bojíme se pomluv, kdyby se to žebrákovi podařilo. Lidé by se nám smáli.“

„O tom, kdo smí vzít luk do ruky, rozhoduji jenom já,“ vmísil se do sporu Telemachos. „Zbraně patří mužům. Jdi, matko, do své komnaty a nevycházej z ní.“

Penelopa pohlédla udiveně na syna, ale poslechla ho a odešla z hodovní síně. Eumaios vzal luk a šípy a nesl je Odysseovi. Nápadníci spustili křik a chtěli ho zadržet.

„Jen jdi, Eumaie, já ti poručím,“ povzbudil ho Telemachos, „jen kdybych mohl poroučet ženichům, jako mohu poručit tobě.“

Nápadníci se rozesmáli a Eumaios podal luk Odysseovi. Odysseus prohlédl zevrubně luk a lehounce jej napjal. Zkusil tětivu a tětiva zašvitořila jako vlašťovka. Z nebes se ozvalo mocné zahřmění. Sám Zeus dal Odysseovi znamení. Hrdina uchopil šíp, napjal luk a prostřelil všech dvanáct sekyr. Ohromení nápadníci zbledli a zlá předtucha je obešla.

Telemachos se opásal mečem, chopil se kopí a postavil se otci po bok. Odysseus shodil ze sebe žebrácké cáry, vysypal šípy před sebe a hrozným hlasem zvolal:

„První závod skončil a teď si najdu cíl, který nikdo ještě nezasáhl.“

Při těch slovech napjal znovu tětivu a vystřelil šíp. Antinoos chtěl právě pozvednout k ústům zlatou dvojuchou číši plnou vína, a zasažen Odysseovým šípem, klesl. Šíp mu proklál hrdlo. Nápadníci ve zmatku hledali zbraně, ale nemohli je najít. Odysseus je s Telemachem v předvečer zápasu včas odnesl. „Před vámi stojí Odysseus,“ zavolal hrdina na pobíhající ženichy, „přišel potrestat vaše zlé činy. Nebáli jste se bohů ani lidí, a teď nadešla chvíle odplaty!“

Napínal luk, vystřeloval šíp za šípem a každá střela našla svůj cíl. Nápadník za nápadníkem padal mrtev k zemi. Telemachos odběhl do zbrojnice a donesl zbraň a zbroj i pro dva věrné pastýře. V rozrušení však zapomněl zavřít u zbrojnice dveře. Jeden ze zrádných služebníků se tam vloudil a donesl postranními dvířky do hodovní síně zbraně. Ale podruhé se už se zbraněmi do síně nevrátil. Pastýři ho ve zbrojnici chytily a spoutali.

Odysseus poklesal na mysl, když viděl tolik zbraní mezi ženichy a jak přesilou na něho dotírají. V nejvyšší nouzi pomohla Pallas Athéna a způsobila, že se oštěpy ženichů mýjely cílem. Jeden zasáhl

dveře, jiný udeřil do zdi, jen Odyssea a jeho druhy nezasáhl žádný.

Hluk boje a sténání umírajících naplnilo dům. Na přímlovu Telemachovu ušetřil Odysseus jen pěvce a jednoho služebníka. Poznenáhlu utichlo řinčení zbraní a poslední nápadník padl mrtev k zemi.

Odysseus se rozhlédl po síni, neskrývá-li se někde ještě nějaký nepřítel. Nikdo z ženichů nezůstal naživu, všichni tu leželi jako ryby vysypané z rybářovy sítě. Hrdina dal zavolat starou chůvu Eurykleiu. Přišla a spatřila Odyssea, jak stojí nad padlými muži a podobá se lvu, jenž zvítězil. Chtěla hlasitě zajásat Odysseus jí zabránil.

„Nesluší se,“ řekl, „aby živí jásali nad padlými. Proto skryj svou radost a pošli sem nehodné služky, které mě neměly v úctě a hýřily s ženichy.“

Nehodné služebnice musily odklidit ze síně mrtvé nápadníky a vyčistit sál. Nakonec zahynuly všechny potupnou smrtí.

Odysseus vykouřil sírou hodovní síň i celý palác. Když bylo všude zase čisto a všechno v pořádku, poslal chůvu Eurykleiu pro svou manželku Penelopu. Eurykleia už netrpělivě čekala na ten příkaz a teď se rozběhla, co jí staré nohy stačily, aby pověděla paní radostnou novinu.

Penelopa spala tak tvrdě, že neslyšela ani křik, ani hluk zápasu. Chůva ji probudila a vyprávěla, co se stalo. Jak se vrátil Odysseus, že ho poznala už při mytí nohou, ale zakázal jí mluvit. A pověděla o slavném Odysseově vítězství nad zpupnými ženichy.

Penelopa jí nevěřila a šla za ní do hodovní síně nedůvěřivě a s malou nadějí, že muž, který ji tam čeká, je Odysseus, její manžel. Překročily spolu práh a Penelopa mlčky usedla naproti Odysseovi. Chvilími se jí zdálo, že je to její manžel, poznávala jeho tvář, a chvilími se jí zdál cizí, nepoznávala ho zase. Bála se, aby ten cizí muž nebyl nějaký podvodník. Přála si od Odyssea uslyšet něco, o čem věděla jen ona a on, aby měla důkaz, že je to opravdu její manžel. Odysseus jí připomněl, jak stavěl v paláci ložnici. Postavil místnost kolem olivového stromu, sám jej přitesal a použil pně stromu jako sloupu. Popsal Penelopě i zlaté a stříbrné ozdoby a řezby, jimiž sám lože ozdobil.

Penelopa poznala, že tento muž je skutečně Odysseus, její oplakávaný manžel. Objala ho a se slzami štěstí ho přivítala pod střechou domova Vyptávání a vyprávění nemělo konce.

Aby náhlé ticho v paláci nebudilo v kolemjdoucích podezření, vymyslel si Odysseus lest. Přikázal pěvci hrát na loutnu veselé písně a služebnictvu vystrojil slavnost. Kdo nyní šel okolo paláce, domníval se, že hýření ženichů pokračuje. Tím Odysseus oddálil chvíli, kdy se rozkřikne po městě zpráva o pobití ženichů.

Časně zrána se rozloučil Odysseus s Penelopou a poradil jí, aby nevycházela z komnaty. Vydal se se synem Telemachem na venkov ke svému starému otci Laertovi. Doprovázeli je oba věrní pastýři. Městem prošli za svítání, dokud byly ulice liduprázdné.

V Laertově venkovském statku nezastihli nikoho doma. Všichni byli za prací venku na polích. Odysseus zanechal Telemacha a pastýře na statku a sám vyšel hledat otce. Našel ho v sadě. Laertes měl na sobě záplatovanou sukni a okopával keř. Stará otcova tvář byla rozbrázděna vráskami a usouzena steskem po ztraceném synovi. Odysseovi se bolestí a lítostí rozbušilo srdce. Nedal se otci poznat a předstíral, že hledá Laertova syna Odyssea. Před pěti lety prý se seznámili.

Jak stařec zaslechl jméno Odysseovo, naplnily se mu oči slzami a hlas se mu zachvěl. Odysseus už nedovedl pokračovat v předstírání. Přiznal se, že on sám je Odysseus. Ukázal otci jizvu na noze a vyjmenoval stromy, které kdysi od otce dostal darem. Jakmile otec pochopil, že se mu vrací jeho dlouho pohřešovaný syn, radostí omdlel. Ale radost, jež mu v prvním okamžiku málem vzala dech, vzápětí ho opět probudila k životu. Jako by omládl, spěchal s Odysseem do domu. Tam se Laertes umyl, dal natřít olejem a oblékl krásný vlněný plášť. Usedl s hosty a čeledí ke stolu, změněný a svěží, rozprávěl, žertoval a usmíval se.

Zatímco na statku obědvali a těšili se ze shledání, roznesla se městem pověst o zkáze ženichů. Rozrušený lid, podněcovaný příbuznými ženichů, se shromáždil na sněmovišti. Nebyli však jednotní. Někteří viděli ve smrti ženichů trest seslaný bohy, jiní volali po odplatě a vyhrožovali Odysseovi. Zástup pomstychtivých vedl Antinoův otec. Ozbrojili se oštěpy, luky a šípy a vydali se bojovně k Laertovu statku, kde se Odysseus zdržoval.

Odysseus uslyšel šum davu a hřmot zbraní a vyšel ozbrojen s hrstkou věrných vstříc zástupu válečníků. Laertes první mrštil oštěpem a zasáhl Antinoova otce. Zasažený padl mrtev do prachu u cesty. Začala bitva a strašné krveprolití. Odysseus a jeho přátelé by snad byli pobili celý zástup bojovníků, kdyby nebyl zahřměl hlas bohyně Athény:

„Zastavte boj, Ithačané, neprolévejte marně krev.“ Bojujícím vypadly zděšením zbraně z rukou a ti, kdo přišli z města, dali se na útěk k městským hradbám. Na Ithace zavládl mír.

Dlouho a věrně čekala Penelopa na svého manžela a dočkala se ho. Dlouho a vytrvale hledal Odysseus domov a našel jej. Čas plynul a v slunci klidného stáří jim zbělely vlasy.

From:

<https://cesty.in/> - Cestovatelské stránky

Permanent link:

https://cesty.in/odyseovy_cesty?rev=1427789559

Last update: **2020/10/09 23:11**

